

Alcis maculata bastelbergeri (Hirschke), nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Geometridae)

door

M. J. M. PRICK

ABSTRACT. — *Alcis maculata bastelbergeri* (Hirschke), new for the Dutch fauna (Lepidoptera: Geometridae). On 31 July 1983 a male of this species was collected near Epen in the south of the province of Limburg. Abroad, the range extends to western and central Europe. In the neighbouring parts of Belgium and Germany this moth seems to be rather common in some localities.

Fig. 1. *Alcis maculata bastelbergeri*, ♂, Epen, 31.VII.1983. $\times 1\frac{3}{4}$. Foto F. Prick.

Op 31 juli 1983 verscheen te Epen op het vanglaken een vlinder, die ik voor een afwijkende vorm van *Alcis repandata* (Linnaeus) hield. Nadat ik het dier, een mannetje, had geprepareerd en literatuur over de vormen van *A. repandata* had geraadpleegd (Lempke, 1970), wist ik nog steeds geen raad met het dier. Bij een bezoek aan dr. A. Cox determineerde deze de vlinder onmiddellijk als *Alcis maculata*. Vergelijking met materiaal in zijn collectie bevestigde de determinatie.

Het belangrijkste determinatiekenmerk is de steeds goed ontwikkelde binnenste band op de achtervleugels, die het iets verdonkerde wortelveld begrenst. Bij *A. repandata* ontbreekt deze band of is slechts zeer zwak ontwikkeld. Ook aan de verschillen in het genitaalapparaat is *A. maculata* gemakkelijk te herkennen (Forster & Wohlfahrt, 1981).

De vliegtijd van *A. maculata* valt later in het seizoen dan die van *A. repandata*. Deze vliegt in ons land vanaf de tweede helft van mei tot eind juli. Vangsten in augustus zijn grote uitzonderingen (Lempke, 1970). In het ons omringende gebied verschijnt *A. maculata* omstreeks 15 juli en kan tot in september worden waargenomen. Volgens de literatuur (Forster & Wohlfahrt, 1981; Koch, 1961) kan de rups vanaf september tot mei op *Vaccinium myrtillus* L. (Blauwe bosbes), *Calluna vulgaris* Hull (Struikheide), allerlei lage planten en verschillende soorten loofhout worden aangetroffen.

Wat de verspreiding betreft valt op te merken dat de nominaatvorm in Oost-Azië thuishoort. In Europa vliegt de subspecies *bastelbergeri* Hirschke, die zijn verspreidingsgebied voornamelijk in de Alpen en middelgebergten heeft. Het is interessant te zien hoe *A. maculata*, sinds de eerste publikatie over het voorkomen van deze soort in het Rijnland door Stamm (1962), zijn areaal in westelijke en noordelijke richting heeft uitgebreid. Vermeldde hij in 1962 vijf vindplaatsen in het Rijnland, drie jaar later kon hij constateren dat er een behoorlijk aantal nieuwe

vindplaatsen in dit gebied waren bijgekomen. In 1981 schrijft dezelfde auteur dat de vlinder in het bergland, vooral de Eifel en de Hunsrück, op veel plaatsen een gewone verschijning geworden is. In België werd de vlinder voor 't eerst in 1937 bij La Roche in de Ardennen gesignaleerd (Overlaat, 1951). Nadien werd hij regelmatig in de omgeving van Malmédy aangetroffen. De eerste vangst in Luxemburg, dicht bij de Belgische grens, dateert van 1972.

Het is een thans nog niet te beantwoorden vraag of er bij de vlinder van Epen sprake is van een verdere areaaluitbreiding in noordwestelijke richting. In dit verband is het aardig te vermelden dat ik op dezelfde vindplaats in 1980 een exemplaar ving van *Apamea illyria* (Freyer), die zijn areaal sinds zijn ontdekking in het Rijnland in 1938 in dezelfde richting als *A. maculata* heeft uitgebreid, waarbij ook de populatiedichtheid voortdurend is toegenomen (Stamm, 1965, 1981). De toekomst zal moeten uitwijzen of deze soorten zich in het entomologisch zo interessante zuidoostelijke deel van Zuid-Limburg zullen weten te vestigen.

LITERATUUR

- Forster, W. & A. Wohlfahrt, 1981. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas. 5 Spinner (Geometridae)*: 1-192, pl. 1-26. Franckh'sche Verlagshandlung Stuttgart. (p. 247-249).
- Koch, M., 1961. *Wir bestimmen Schmetterlinge. 4. Spinner*: 1-263, pl. 1-20. Neumann, Radebeul, Berlin. (p. 224-225, pl. 16, fig. 360).
- Lempke, B. J., 1970. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera, suppl. 16. — *Tijdschr. Ent.* 113: 15-252. (p. 207-209).
- Overlaat, F. G., 1951. Espèces nouvelles pour la faune belge (suite): *Boarmia maculata Bastelbergeri* Hirschke. — *Lambillionea* 51: 33.
- Stamm, K., 1962. *Boarmia maculata bastelbergeri* Hirschke im Rheinland. — *Dt. ent. Z.* 72: 70-71.
- , 1965. *Apamea illyria* und *Boarmia maculata bastelbergeri* im Rheinland (Lep.). — *Dt. ent. Z.* 75: 157-161.
- , 1981. *Prodromus der Lepidopteren-Fauna der Rheinlande und Westfalens*: I-VI, 1-229. Selbstverlag. Solingen. (p. 109, 216).

Van Weerden Poelmanstraat 173, 6417 EM Heerlen.

MEASUREMENT OF ION TRANSPORT AND METABOLIC RATE IN INSECTS, 1984. T. J. Bradley & T. A. Miller, eds. pp X, 236; 58 figuren, index 32 kolommen. Springer, Berlin etc.; ISBN 3-540-90855-2. Prijs (gebonden) DM 98,—.

Dit is een deel in de snel groeiende (nu acht titels tellende) reeks Springer Series in Experimental Entomology. Deze omvat uiterst gespecialiseerde, maar overigens nogal uiteenlopende onderwerpen (van monstername-technieken in soja-entomologie tot neurofysiologie). Het is opmerkelijk dat de uitgever bereid is literatuur voor een zo gespecialiseerde lezerskring uit te brengen.

De kern van het boek bestaat uit zeven hoofdstukken, die elk de technische aspecten behandelen (vaak inclusief bouw- en bedradingschema's) van: in vitro onderzoek van de buizen van Malpighi; ionentransport en -selectie in de einddarm; atmosferische wateropname; microrespirometrie voor weefselfragmenten en organen; spectrofotometrie en fluorometrie in ion-transport epithelia; coulometrische bepaling van het zuurstofverbruik; en het onderzoek van Na- en K-ATPase.

Doordat men een opmerkelijk uitvoerige index aan het boek heeft toegevoegd wint het boek aan bruikbaarheid voor diegenen die slechts in bepaalde aspecten van de beschreven technieken zijn geïnteresseerd. — W. N. Ellis